

831

A gyepek gyakoribb védett növényei

Nagy Géza

Agrártudományi Egyetem, Debrecen

A gyepek természetvédelemben betöltött szerepe nem kellően ismert, pedig igen jelentős. 1994. végéig a termőterületnek mintegy 8%-át nyilvánították védettnek. A védett területek művelési ágak szerinti megoszlását az 1. táblázat foglalja össze. Az adatokból látható, hogy az erdő után a gyepek a legjelentősebb földhasználati mód a természetvédelmi területeken. A legszigorúbb védettségű területeken belül (nemzeti parkok, természetvédelmi területek) pedig a gyepek használat azonos nagyságrendű, mint az erdő.

1. táblázat

A természetvédelmi területek megoszlása művelési ágak szerint

Védett terület	ha				
	Szántó	Gyep	Erdő	Egyéb	Összesen
Nemzeti parkok	14.304	66.247	63.558	33.629	177.738
Tájvédelmi körzetek	68.362	94.567	252.592	51.132	466.653
Természetvédelmi területek	2.451	7.526	11.028	5.225	26.230
Összesen (ha)	85.127	168.340	327.178	89.986	670.621
(%)	12,7	25,1	48,8	13,4	100,0

Forrás: Természetvédelem 1994.

A Kárpát-medence változatos természeti adottságai nagyon gazdag növényzet létrejöttét tették lehetővé. A fajban gazdag növényi társulások fajtái a változó környezeti hatásoknak (vízrendezés, agrotechnika, stb.) köszönhetően veszélyeztetetté váltak. A '90-es évekre a növényfajok közül 690-et nyilvánítottak veszélyeztetettnek, 500 fajt védettnek, és 47 fajt szigorúan védettnek (Nagy 1994, Rakonczai 1995). Az említett fajok jelentős része a hazai természetes, vagy féltérzetes gyepeken található. (Nagy-Vinczeff 1993). Nemzeti érdekünk, hogy ezeket a természeti értékeket megóvjuk, legalább a mai szinten megtartsuk a gyepek biológiai diverzitását.

A 2. táblázatban néhány olyan növényfajt foglaltunk össze, melyeket a hazai szakértők a gyepek ritka értékei közé soroltak.

Tisztán kell látnunk azt, hogy hazánk nem vonhatja ki magát az egyre erősödő nemzetközi áramlatból, melynek az a lényege, hogy meg kell találni a harmóniát a

gazdálkodás és a természetvédelmi érdekei között, ha szükséges olyan áron is, hogy támogatott nemzeti program segítse ezt, mint számos ország példája mutatja (Mannetje 1994, Green 1986, Nösberger et al. 1994, Rychnovská et al. 1994, Thiskov 1994).

Irodalom

- CSAPODY, L.: 1982. Védett növényeink. Gondolat Kiadó. Budapest p: 1-350.
- GREEN, B. H.: Controlling Ecosystem for Amenity. Ecology and Origin in Landscape. 24th Symposium of the British Ecological Society. Blackwell Scientific Publishers. Oxford p: 195-204.
- HARASZTI, E.: 1985. Mérgező növények, növényi mérgezések. Mg. Kiadó. Budapest. p: 1-236.
- JÁVORKA, S. - CSAPODY, V.: 1972. Erdő-mező virágai. Mg. Kiadó. Budapest. p: 1-246.+ 120 ábra
- MANNETJE, L.: 1994. Towards sustainable grassland management in the Netherlands. Grassland and Society. Proc. of 15th GM of EGF Wageningen Press. Wageningen. p: 3-18.
- NAGY, G. - VINCZEFFY, I.: 1993. A gyep különböző haszna. Természetes állattartás. DATE kiadvány. Debrecen. p: 197-210.
- NAGY, G.: 1994. The potential for amenity use of grasslands in Hungary. Grassland and Society. Proc. of 15th GM of EGF Wageningen Press. Wageningen. p: 306-308.
- NÖSSBERGER, J. - LEHMANN, J. - JEANGROS, B. - DIETL, W. - KESSLER, W. - BASSETTI, P.: 1994. Grassland production systems and nature conservation. Grassland and Society. Proc. of 15th GM of EGF Wageningen Press. Wageningen. p: 255-265.
- RAKONCZAI, Z.: 1995. Természetvédelem. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó. Budapest. p: 1-270.
- RYCHNOVSKÁ, M. - BLAZKOVÁ, D. - HRABE, F.: 1994. Conservation and development of floristically diverse grasslands in Central Europe. Grassland and Society. Proc. of 15th GM of EGF Wageningen Press. Wageningen. p: 266-277.
- SOÓ, R. - JÁVORKA, S.: 1951. A magyar növényvilág kézikönyve. Akadémiai Kiadó. I-II. p: 1-1120.
- TERMÉSZETVÉDELEM 1994. Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium. Természetvédelmi Hivatal kiadványa (Szerk.: Tardy János) Budapest. p: 309-312.
- THISKOV, A.: 1994. Grassland ecological restoration in Russia. Grassland and Society. Proc. of 15th GM of EGF Wageningen Press. Wageningen. p: 309-312.
- ÚJVÁROSI, T.: 1973. Gyomnövények. Mg. Kiadó. Budapest. p: 1-834.

2. táblázat

A gyepék gyakoribb védett növényei és jellemzésük

A növény neve latinul	A növény neve magyarul	Családnév	Talaj- hidrol.	Termet cm	Gyökérzet	A levelek alakja	Virágzási hónap	Virágszín
<i>Alyssum montanum</i> L.	Hegyi lernye	Cruciferae	m x x	5-40	erős karó	szálas	3-4.	sárga
<i>Aster cinereus</i> KORSCH.	Gyapjas ősziróza	Compositae	m x	15-35	karó	lándzsás	8-9.	sárga
<i>Asiragallus asper</i> WULF.	Érdes csúdfű	Leguminosae	m mx	20-40	karó	szárnyas	6-7.	sárga
<i>Colchicum arenarium</i> W. ET K.	Homoki lakeriész	Liliaceae	m mx	5-15	hagymagumó	széles lándzsás	9.	lila
<i>Coronilla emerus</i> L.	Bokor koronafürt	Leguminosae	m x x	100-200	fás főgyökér	szárnyas	4-5.	sárga
<i>Crocus heuffelianus</i> HERB.	Kárpáti saftány	Iridaceae	hm m	15-20	hagymagumó	szálas	3-4.	lilás
<i>Crambe tataria</i> SEBÉOK	Tátorján	Cruciferae	m mx	50-120	vastag karó	szelídelt	4-6.	fehér
<i>Dianthus superbus</i> L.	Buglyos szegfű	Caryophyllaceae	hm m	30-35	karó	szálas	6-9.	fehér
<i>Dianthus albus</i> L.	Nagy ezerjófű	Rutaceae	m mx	60-120	karó	összetett	5-7.	rózsaszínű
<i>Digitalis lanata</i> EHRH.	Gyapjas gyűszűvirág	Scrophulariaceae	m mx x	70-150	karó	lándzsás	6-8.	okkersárga
<i>Doronicum hungaricum</i> RCHB.	Magyar zergevirág	Compositae	m mx	25-55	gumós gyökértörzs	nyelbeütő	4-6.	sárgászöld
<i>Draba lasiocarpa</i> ROCH.	Kövért daravirág	Cruciferae	m x x	5-10	sekély ágas	keskeny	3-4.	aransyárga
<i>Echinops ruthenicus</i> FISCH.	Kék szamárkenyér	Compositae	m mx x	30-70	fás gyökértörzs	szelíd, tüskés	7-9.	acélkék
<i>Eriophorum vaginatum</i> L.	Hüvelyes gyapjúsás	Cyperaceae	h hm	30-70	bojtos	félhengeres	3-4.	fehér
<i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. BR	Szúnyoglábbú bibircsvirág	Orchideae	hm m	20-50	tagolt gumó	széles lándzsás	5-6.	piros
<i>Inula germanica</i> L.	Héngeres peremizs	Compositae	m mx	50-100	ferde gyökértörzs	szíves vállú	7-8.	sárga
<i>Iris pumila</i> L.	Apró nőzirom	Iridaceae	m mx	10-20	vastag gyökértörzs	szálas	4.	szürkés
<i>Lathyrus pallescens</i> KOCH.	Sápadt lednek	Leguminosae	m mx	30-40	kúszó gyökértörzs	szárnyas	4-5.	vil-sárga
<i>Linum dolomiticum</i> BOBB.	Püsi len	Linaceae	m x x	10-25	ferde karó	éklapát	5-6.	sárga
<i>Menyanthes trifoliata</i> L.	Vidrafű	Gentianaceae	h hm	15-25	gyökértörzs	hármás	4-5.	lilás
<i>Narcissus stellaris</i> HAWORTH	Csilagos nárcisz	Amaryllidaceae	hm m	20-40	hagyma	szálas	4-5.	fehér
<i>Ophrys insectifera</i> GRUFBO.	Légybangó	Orchideae	m mx	10-30	íker gumós	szálas	5.	barnás
<i>Polygonum bistorta</i> L.	Kígyógyökerű keserűfű	Polygonaceae	hm m	30-120	S alakú	lándzsás	5-6.	piros
<i>Primula auricula</i> L.	Cifra kankalin	Primulaceae	hm m	5-25	elágazó	visszás tojás	4-5.	vil-sárga
<i>Pulsatilla grandis</i> WEND.	Leánykükörcsín	Ranunculaceae	m mx x	10-20	mély karó	szelídelt	3-4.	lilás
<i>Sempervivum hirtum</i> JUSSL.	Sárga fülfű	Crassulaceae	m x x	5-15	gyökerező lenda	levelelróza	7-8.	vil-sárga
<i>Sesleria sudleriana</i> JANKA	Érdai nyúlfarkfű	Gramineae	m x x	15-40	fekvő gyökértörzs	szálas	3-4.	acélkék
<i>Silva pennata</i> L.	Pusztai árvalányhaj	Gramineae	m x x	30-60	bojtos	fonalas	5.	fehéres
<i>Thlaspi montanum</i> W. ET K.	Hegyi tarsóka	Cruciferae	m x x	21-40	lárackos gyökértörzs	nyulas váll	4-5.	vil-sárga
<i>Vincetoxicum</i> W. ET K.	Pusztai meténg	Apocynaceae	hm m mx	20-40	gyökerező lenda	keskeny	4-5.	lilás-kék

Forrás: (Soó-Jávorka 1951, Jávorka-Csapody V. 1972, Újvárosi 1973, Csapody I. 1982,

* (m - mezophyl, mx - mezoxerophyl, x - xerophyl, hm - higromezophyl, h - hygrophil)